

TERMENI METEOROLOGICI ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA

INGA DRUȚĂ*

În perioada a doua a epocii moderne (1830–1860), în care se plasează faza de constituire a principalelor norme ale limbii literare unice de astăzi, pe lângă cărțile de popularizare a științei și manualele traduse, adaptate sau întocmite după modele străine, un rol enorm a jucat presa vremii, „nu atât în formarea terminologiei științifice, pentru că existau în această privință manuale mai vechi, cât în difuzarea și explicarea acestor termeni pe înțelesul cititorului din epocă” (Andriescu 1979: 10).

Dacă, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, promotorii limbii române literare erau îndeosebi școala românească și traducerile, după 1829, acest rol îl au mai ales gazetele și revistele. Primele publicații periodice au fost „o adevărată școală pentru acei care, în condițiile de atunci, n-au putut urma cursurile uneia obișnuite” (*ibidem*). În acest sens, cele mai importante gazete ale vremii au fost „veteranele presei românești” (după expresia lui Gheorghe Asachi): „Curierul românesc”, care apare din 8 aprilie 1829 (redactor: Ion Heliade-Rădulescu), și „Albina românească”, al cărei prim număr vede lumina zilei la 1 iunie 1829 (redactor: Gheorghe Asachi).

Apariția „Albinei românești” a fost vestită, la 17 aprilie 1829, de o *Înștiințare despre gazeta românească din Eși* (difuzată sub forma unei circulare litografiate), în care se prefigurau conținutul și obiectivele publicației preconizate: „Luătoriu aminte, cetitoriu gazetei ca într-o oglindă în ea vede înfățișate toate interesantele întâmplări de carile el însul atârnă, martor se face cruntelor bătălii, vede faptele, aude vorbile străluciților bărbați, se minunează de *fenomenele firei* [subl. n.] și, ca un călătoriu de pre rătunzimea pământului, culege folositoare pilde și învățături” (Hodoș, Sadi Ionescu 1913: 19). Și „Curierul românesc” are un scop similar, având la 1838 subtitlul „Gazetă politică, comercială și literară”.

Cele peste șaptezeci de periodice apărute în primele trei decenii de activitate publicistică românească reprezintă calea principală prin care au pătruns în limba română mii de neologisme, multe dintre acestea fiind termeni tehnici și științifici.

* Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Chișinău, Republica Moldova.

Termenii noi erau glosați în cuprinsul articolelor sau în subsolul paginilor. Glosarea era determinată de grija redactorilor pentru cititori, care întâmpinau dificultăți în înțelegerea unor articole. Poziția rațională, chibzuită a „Albinei” în difuzarea termenilor noi de cultură este dovedită aproape în fiecare număr al gazetei. Fiind conștientă de faptul că „zicerile cele tehnice (a meșteșugului) și noima acestori științe sunt acele care, pricinuind cetitorului nedumerire, îl lipsesc de dorita mulțămire”, redacția „Albinei” se va strădui să publice cât mai multe articole de popularizare a științei, în cele mai diverse domenii. „Curierul românesc” și „Gazeta de Transilvania” manifestă același interes pentru difuzarea terminologiei științifice, chiar dacă numărul articolelor de popularizare a cuceririlor științei și tehnicii moderne este mai mic (Andriescu 1979: 85).

Față de alte publicații periodice cu același profil, „Albina românească” și „Curierul românesc” își fac un merit mare și din preocuparea de a răspândi cunoștințe științifice elementare în diverse domenii: invenții tehnice, progrese în știință și tehnică, descoperiri, călătorii. Popularizarea progreselor în știință și tehnică se face cu mijloace specifice presei, în informări cvasireportericești asupra unor probleme de geografie, fizică, demografie, statistică etc. În toate domeniile rămâne vizibilă întotdeauna grija de a împăca curiozitatea cititorilor cu nevoia de a-i instrui, fie că este vorba numai de un fenomen care zguduia pentru moment opinia publică (eclipse, cutremure, inundații etc.), fie că este vorba de fenomene sau descoperiri care depășeau, prin caracterul lor excepțional, evenimentul la ordinea zilei sau rubricile de curiozități științifice.

Pentru a urmări prezența termenilor meteorologici în presa vremii, am constituit un corpus din 114 numere (din 1 338 parcurse) ale publicației ieșene „Albina românească” (1829–1847) și 25 de numere ale publicației bucureștene „Lumină pentru toți” (1885–1894, redactor: Eniu Bălțeanu).

În primii doi ani de apariție, 1829 și 1830, „Albina românească” găzduia rubrica *Observații meteorologhice*, întâlnită sporadic și în 1831. Din 1832, rubrica este suprimată, fiind reluată în 1839. Inițial, informațiile meteo erau prezentate pe patru coloane: *Zioa observației*, *Caldómesor*, *Greómesor* și *Starea aerului* = (în 1829–1831), iar din 1839, tabelul cu datele meteo conține cinci coloane: *Data*, *Termom. reomiur* [Réaumur], *Baromet. Palmace de Viena*, *Vânt* și *Starea ceriului*.

În numărul 2 al „Albinei” din 1829, redactorii publicației explică, sub titlul *Meteorologhie*: „Spre a se cunoaște starea *atmosferei* i se face luare aminte prin instrumentele numite *Termometru* și *Barometru*. *Termometrul* (*Caldómesor*) este un instrument al fizicei prin carele se măsoară *Gradul căldurei*, însemnat prin semnul *t*, și al *frigului* însemnat prin *-*. *Barometrul* (*Greómesor*) prin carele se măsoară *Gradul greutății aerului*, pre cum: di este *aerul* îngreuet de *umezeală*, atunce argintul viu, apăsat prin cel de gios strâmbat capăt al Barometrului carele este deschis, se înalță la cela lantu capăt, oundi sânt gradurile însemnate, și însemnează de *ploae*. Iară di este aerul secu, atunce argintul viu se coboară și însemnează senin” (p. 7). În numărul 17 (1829) se explică din nou, pe scurt,

că „*Meteorologia* sau minirea timpului este știința de a cunoaște schimbarea timpului viitoriu” și modul de funcționare a barometrului: „...dacă *Greómesor* se înalță, urmează a fi *timp frumos*, dar *ploios* va fi când scade”.

În coloana *Starea aerului/Starea ceriului*, apar frecvent formulele: *senin*, *schimbăcios cu ploae* (AR, 1829, nr. 2, 3), *răcoare* (AR, 1829, nr. 9), *nouros cu ploae* (AR, 1829, nr. 11), *înourat cu vânt* (AR, 1829, nr. 29, 36), *înourat* (AR, 1829, nr. 34), *senin cu vânt* (AR, 1829, nr. 14, 20, 21, 22, 23, 24, 25), *schimbăcios cu vânt* (AR, 1829, nr. 26, 27, 35), *vânt cu zăpadă* (AR, 1829, nr. 40), *plouos* (AR, 1829, nr. 58), *neguros* (AR, 1829, nr. 62; 1830, nr. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 63), *vânt cu ploae* (AR, 1830, nr. 52), *nouros* (AR, 1830, nr. 67, 68, 69, 70), *închis* (AR, 1831, nr. 119), *în parte senin*, *mestecat*, *nour* (AR, 1839, nr. 12), *cumplit vicol* (AR, 1839, nr. 14), *nouros*, *turbure* (AR, 1842, nr. 2), *nouros și ningător* (AR, 1842, nr. 7), *păcios*, *turbure* (AR, 1842, nr. 8), *nouroasă*, *schimbătoare* (AR, 1842, nr. 14), *plouasă* (AR, 1842, nr. 17, 18), *vânturos* (AR, 1843, nr. 50).

Termenii meteo apar pe paginile „Albinei românești” și la alte rubrici, de „novitale” sau de varietăți, în special cei care se referă la „starea vremii”: *aer atmosferic* (AR, 1843, nr. 36), *condiții atmosferice* (AR, 1845, nr. 48), *furtună... cu fulgere și tunete*, *repede ploae amestecată cu o grindină toropitoare* (AR, 1829, nr. 2), *secetă* (AR, 1830, nr. 13), *uragan (furtuna cea mare)* (AR, 1832, nr. 36), *uraganul (fortuna) cel cumplit* (AR, 1846, nr. 60), *cumplit orcan (fortună)*, *vișor* (AR, 1838, nr. 71), *orcan (fortună)* (AR, 1839, nr. 17), *orcan (furtună)* (AR, 1844, nr. 50), *vară nestatornică*, *răceli simțitoare*, *ninsoare*, *brumă*, *revărsarea apelor* (AR, 1832, nr. 73), *furtună nioasă (de omăt)* (AR, 1837, nr. 30), *rumpere de nouri* (AR, 1837, nr. 42), *rumpere de noure* (AR, 1845, nr. 34), *fortună cu ploae din aceea mai repede* (AR, 1838, nr. 42), *cumplită grindină* (AR, 1838, nr. 63), *vicol* (AR, 1838, nr. 97), *lavinele (omătul dărmat)* (AR, 1839, nr. 17), *arșiță nesuferită* (AR, 1841, nr. 37), *lavină* (AR, 1844, nr. 15), *bură de ploae* (AR, 1844, nr. 49), *secetă mare* (AR, 1843, nr. 3), *grindină săgetătoare*, *ferbințelile caniculei* (AR, 1847, nr. 56), *arșița caniculei* (AR, 1847, nr. 59), *vântu umedu și cam gerat* (AR, 1848, nr. 36). Se remarcă grija pentru cititori prin glosarea termenilor: *orcan* sau *uragan* este explicat, aproape de fiecare dată, prin „furtună”, *lavină* prin „omăt dărmat”, iar adjectivul *nioasă* din sintagma *furtună nioasă* este glosat în text prin „de omăt”.

Uneori publicația se referă și la fenomene mai puțin frecvente: *lucoarea cea boreală* (AR, 1841, nr. 20), *vârteje de vânt* (în text apare și sinonimul *volbură*) (AR, 1845, nr. 10), *meteorul luminos [...] pe carele l'am numit lucoarea zodiacală* (AR, 1843, nr. 24).

Notarea în paranteze a unui echivalent mai vechi sau a unui calc ori alăturarea termenilor noi la sinonime cunoscute este însoțită în unele cazuri de citarea unor definiții: *fenomenul (arătare neobicinuită în fire)* (AR, 1831, nr. 41), „*electricitatea* seau puterea focului, pre care în *aer*, în *nori* și *ploae* o vedem cam asemenea făptuind, sunt nume de *fulger* și de *trăsnet*” (AR, 1829, nr. 49).

Unele explicații sunt mai detaliate: „În 12 dechem. sara la 3 ceasuri după apusul soarelui, s[-]au arătat în Varsavia pe *orizonul* (geana) despre mează noapte o *meteoră** care întru atâta semăna cu o aprindere de casă, încât paza așăzată pentru foc au tras clopotile. Această *arătare* au ținut 5 minute. **Meteoră* să cheamă un lucru, ce se îmformează și să arată în *aer*, precum *tunetul*, *grindina*, *arcul în ceriu* sau *curcubeul*” (AR, 1830, nr. 101, p. 450); „Toate fenomenele seu arătările ce se ivesc în treacăt în atmosfera pământului se numesc în înțelegere întinsă *meteore*. [...] Din acele mai însemnate meteore sânt: 1) cele *aerice*, precum *vânt*, *furtună*, *văjilie* seu *vârtej* [...]; 2) cele *apoase*, precum: *negura*, *ploaia*, *omătul*, *grindina*; 3) *pietrele meteorice*, niște trupuri ce când și când cad din atmosferă; 4) *meteorele lucitoare*, precum: *curcubeul*, lunile și sorii secundari (lăturalnici), și feliurite alte figuri; 5) *meteore focoase* (bolizi) precum: *fulgerul*, stele căzătoare, sfere focoase, *aurora boreală*” (AR, 1841, nr. 16, p. 61); „*Apa* pretutindene prin aburire să sue în *atmosfera*. O mare parte de *neguri*, de *rouă*, de *omăt* și de *ploae* se lasă pe munți, carii mai ales se par a trage cătră sine pe *nouri*” (AR, 1832, nr. 26, p. 104); „*Apa* ni se îmfașozază în trii feliurite forme, adecă în stare curgătoare, stare vârtuoasă seu gheață și în starea aburilor” (AR, 1832, nr. 72, p. 288); „*Apa* ca și alte Licvide (curgătoare) are însușire de a să aburi, mai ales când soarele săgetează asupra luciului ei. *Apa* care în acest chip să înalță de la pământ să amestecă cu aerul [...] [și] alcătuește *nouri*, *neguri*, *ploae* și *ninsoare*” (AR, 1832, nr. 73, p. 292); „*Fluidul* aeroformu, cel mai folositor și cel mai mult este *aerul*, carele este statornic, greu, în stare de a se strânge foarte, elastic și nevăzut; el încugiură lumea din toate părțile și învălitura ce o face se numește *Atmosfera*” (AR, 1832, nr. 59, p. 236); „*Aerul* este nemărginită legătură care întrunește toate vietățile lumii, și fără care n’ar pute ființa. *Aerul* pre carile îl răsufălăm nu este element (stihie), adică nealcătuit, precum îndelungat s[-]au fost crezut, ce el este alcătuit de două deosăbite trupuri, din care fieșcare are însușiri particulare, ba încă una împotriva altia. Aceste trupuri care ni încugiură se numesc *Gaz*, și aerul prin care vețuim este alcătuit de a cincea parte a *Gazului Oxighen* seu acru, și aproape de patru cincimi a *Gazului Azotic*” (AR, 1832, nr. 59, p. 236).

Bineînțeleș, multe definiții și explicații reflectă nivelul gândirii științifice din acea epocă: „*Apa* care cade din *nouri* este așa de curată ca *apa distilată*, fără nici un gust, fără color (floare) și fără miros” (AR, 1832, nr. 73, p. 291); „*Lavina* să numește la munții Alpii în Svițera o mulțime de omăt, care cade de pe munții cii înalți, și prin a sa povară adeseori aduce cele mai mare stirpiri, unile din aceste *Lavine* să numesc *vântoase*... Alte *Lavine* să numesc *muntenoase*... A treia *Lavină* este *pământoasă*, când umezala într[-]latâta au străbătut pământul, încât costișile să surpă, să prebușască și cad în adâncime cu toate cele ce să află pre ele” (AR, 1837, nr. 30, p. 136); „*Fortunile* cele cumplite și pre îndesate, urmate astă vară în Țara Românească, au pricinuit moarte la multe persoane *detunate de fulger*” (AR, 1838, nr. 61, p. 261).

„*Albina românească*” informa și despre anumite fenomene naturale neobișnuite: „În 19 dechem. trecut s-au văzut în Svițera un *fenomen* (arătarea fizică) îndestul de rar a *omătului* lucitori ca fosfor, prin care să părea că satele de

pin pregiur ardea. Plutașii, care ducea pe lac o luntre încărcată cu pae, nu puțin s-au fost spăriet, văzând mai întâi pălăria unuia dintr-înșii, apoi straiile și în urmă paele, acoperindu-să ca de o materie arzătoare, și când aștepta a lor peire, piste 5 minute s-au văzut mântuiți de cumplita lor spaimă” (AR, 1837, nr. 6, p. 30); „Mercuri în 22 Iuni s-au observat de la Eși un fenomen numit *tromba pămîntescă*. La 4 ceasuri după amiază, fiind *cerul înourat*, s-au văzut la apusul poliției cam deasupra lui Târgu-Frumos, un *turbilon* (vârtej) înformându-să ca un sul negru și coborându-să către pământ cu un vârf amenințitor. Aninat de nouri, ce să îndesa, acest turbilon să mișca în curs de câteva minute ca un conu (forma căpăținei de zahar) răsturnat, de înălțimea a tot orizontul. A sa bazis, ce să agiungea cu nouri, era tunecată, iar vârful de gios era preveziu. În urmă tromba au detunat cu vuet și s-au perdut în o *fortună ploioasă*. [...] Fortuni urmate două zile dea rând și loviturile de *tunet* și *fulger* au statornicit de nou electricitatea în ecvilibriu și au curețit *aerul*” (AR, 1838, nr. 52, p. 224); „În politia Brun, au urmat în 16 Iuli sara 10 $\frac{3}{4}$ ceasuri un fenomen interesant; pe orizontul Nordic s[-]au arătat un șir de coloane de lumină, care să îndrepta către Nord-Ost, și care strălucea cu vâpselele cele mai minunate, chiar ca un frumos *curcubău*. Acea *arătare* [...] au ținut vro 30 minute. După ce s[-]au trecut, mai lucea încă în acea parte a ceriului o lucoare neobicinuită. Acest fenomen carile să numește *Lumina Nordică* s[-]au arătat asemenea la Viena și în alte locuri a Ghermaniei” (AR, 1837, nr. 64, p. 274); „Începând dela 9 martie s[-]au văzut în *atmosfera fenomene* (arătări) spăimântătoare. S[-]au văzut adesea căzând din aer globuri (trupuri rătunde) înfocate...” (AR, 1829, nr. 4, p. 15).

Frecvent, relatările despre unele fenomene meteorologice, în special despre vânturi și precipitații, sunt însoțite de evaluarea impactului acestora asupra recoltei sau a vieții omului. Astfel, în nr. 18 din 1829 al „Albinei”, sub titlul *Înfrișate întâmplări meteorologhice*, se susține că „o *grindină* cumplită, a căria cele mai mici gloanțe era cât nucile”, a produs multe stricăciuni, „căci *orcanul* seau înfrișata *fortună*, ce au urmat după cumplita *grindină*, rumpând multe acoperemânturi de casă cu grinzi și scânduri, le-au aruncat [...] pin mai multe locuri ale orașului...”, iar grindina a fost însoțită de „volbură sau vânt vârtej” (p. 32), iar într-un alt număr se vorbește despre „o mare *brumă*, care au stricat toată poama necoaptă” (AR, 1838, nr. 75, p. 316).

Semnalăm că, în economia celor patru pagini ale publicației (suplimentate sporadic cu 2–3 pagini), reflecțiile despre vreme sunt intercalate printre alte „novitale”, ca știri importante, sau apar chiar în debutul unor numere. Tonalitatea acestora este fie neutră: „*Climele* noastre din an în an sânt astăzi mai blânde precum era în vremile cele vechi” (AR, 1830, nr. 16, p. 69); „Termometrul însămnează [...] 12 pân la 18 graduri” (AR, 1835, nr. 14, p. 57); „*desfacerea omătului* au început pe încet” (AR, 1841, nr. 12, p. 45); „*fulgerul* au lovit în mai multe părți” (AR, 1838, nr. 71, p. 301), fie îngrijorată, intensificată de adjective ca *înfrișat*, *cumplit*, *spăimântător*, fie poetică, metaforică: „soarele răzbunind iar toate *negurile*”, „*nouri* ce ascundea în sinul lor *fortuni* cumplită” (AR, 1839, nr. 17, p. 67); „De la 10 Ghenari *frigul* s[-]au împuținat gradat, și *omătul* s[-]au mistuit de *neguri* și

căldură” (AR, 1840, nr. 8, p. 30); „A doua zi *au plloat și au grindinat cu fulgere și tunete*, și un *curcubeu* foarte frumos au adaos *fenomenul* extraordinar” (AR, 1840, nr. 9, p. 33); „Primăvara au propășit pe ecvinopție, și de două săptămâni ni bucurăm de zile frumoase, *rouate* uneori de *ploi calde* care favorizează creșterea” (AR, 1848, nr. 21, p. 83).

Revista bucureșteană „Lumină pentru toți”, chiar dacă are subtitlul „Revistă pedagogică și literară”, găzduiește uneori și informații despre natură, fenomene ale naturii, inclusiv fenomene meteo, ceea ce consună cu misiunea publicației de „a aduce lumină pentru toți”, de a difuza diverse cunoștințe. Astfel, în numărul 1 din iunie 1885 apare *Studiul naturei* (cu precizarea: „prelucrat pentru popor de Eniu Bălțeanu”), în care, în formă accesibilă, se explică mai multe noțiuni din domeniu: „Eū mă miram de frumoșa lumină care o vedeam pe orizont dupe apusul sórelui și pe care o vėdzusem și diminėta înainte de rėsărirea lui. Unchiul meū imi spuse că acé lumină este numită *crepuscul*” (p. 33). În numărul 2 (iulie) din 1885, în articolul *Stejarul în România*, se fac precizări despre apă: „O parte din *apa* ce cade pe suprafața pământului servă ca vehicul de alimentare, adică purtător de hrană în vegetația arborilor și apoi trece prin esalarea frunzelor în *atmosfera*, sub formă de *vapori apoși*, cari se prefac în *norii* cari aduc *ploi*” (p. 77).

Numărul 12 din 1887 conține articolul *Trăsnetul*, în care se ia în discuție credința populară conform căreia fulgerul și tunetul reprezintă plimbarea Sf. Ilie cu căruța pe cer și se explică adevărata natură a fenomenului: „Ih!!... *Fulgerăăă* și încăăă... *tunăă!*... În chin'te să nu ne trăsnească!... Ah!!... vedzi, cum s'aprinde cerul?!... Audzi, cum *bubue* și *urlă* pe sus, par-că să cadă cerul pe noi!!... A plecat Sf. Ilie să se plimbe cu căruța și pesemne că s'au speriat caii!! Goniți câinii și pisicile, căci Necuratul stă pe lângă câini și pisici, și Sf. Ilie voind să'l trăsnească omóra și prăpădește tot ce'i ese înainte; d'aceea, trebuie nu numai să ne închinăm, dar încă și să gonim câinii și pisicile, dupe lângă noi, și să nu stăm în dreptul ușilor sau ferestrelor!!...» Ast-fel vorbesc babele române, ba încă și ómenii poporului. [...] Va să dzică nici religiunea, nici știința n'au spus poporului român că *Depart-e-d'ăst-loc* stă în părul pisicii, câinelui și în dreptul ușilor și ferestrelor deschise; ci experiența, acésta mamă a științelor, i-a învățat că *Ucigă-l-tóca* stă ascuns în părul pisicii, în al câinelui, în dreptul ușilor și ferestrelor deschise, în vârful tufanilor și al clădirilor înalte; căci s'a vėdzut mai adese că trăsnetul a cădzut pe pisici, pe câini, pe copacii înalți și pe tóte vârfulurile clădirilor înalte. [...] atăt *Sf. Ilie* cât și *Dracul* nu sint persóne, nici măcar ființe; ci, Sf. Ilie ca și necuratul, sint niște puteri ascunse ale naturei, pe cari puteri poporul le-a personificat, pentru ca să le pótă înțelege mai bine. [...] În adevăr, ómenii cu ori cât de puțină învățătură știu că pământul, *aerul*, *norii*, ómenii, animalele, paserile și tóte lucrurile din natură au o putere ascunsă în ele, care putere le face să se apropie sau să se depărteze unele de altele. Acésta putere ómenii învățați au numit'o *electricitate*. [...] *Electricitatea* este de două feluri: *electricitate pozitivă* și *negativă* (am puté dzice bună și ré). D.e. pământul are electricitate negativă, iar aerul are electricitate pozitivă. [...] Când doi

corpi, cari au electricitate contrariă, s'atrag, atunci produc un foc, o lumină cu o detunare potrivită cantității de electricitate ce se cuprinde în acele corpuri (dupe cum și o pușcă când se descarcă produce o detunare). *Norii* cari i vedem pe d'asupra capetelor noastre sint și ei corpuri, formate din aburii apelor. Unii din acești nori au electricitate negativă, alții pozitivă. Când vin față în față doi nori încărcăți de electricități contrarii, atunci norii atrăgându-se scapără din ei scânteia electrică (*fulgerul*), care ni se arată ca trăsură – linie de lumină strălucitoare formând, în spațiu, în *atmosfera*, niște întortocheturi, zigzaguri mai mult sau mai puțin pronunțate; dar această lumină, acest fulger este urmat d'un sgomot une-ori teribil – asurdzitor! Acest sgomot este *tunetul*, este uruitul căruței Sf. Ilie” (p. 584–587).

Corpusul inventariat denotă un echilibru între termenii științifici și cei populari. „Albina românească” propagă consecvent termenii științifici *aer* (*atmosferic*), *atmosfera*, *condiții atmosferice*, *termometru*, *barometru*, *fenomen*, *meteorologhie*, *uragan* (și în forma *orcan*), *lavină*, *grindină*, *brumă*, *electricitate*, *meteor* (și în forma *meteoră*), *curcubeu*, *auroră boreală*, *trombă*, *turbilon*, *climă*, *caniculă*, *a grindina*, *a roura*, care s-au impus ulterior în domeniu, unii cu mici modificări fonetice (*meteorologie*, *turbion*). Neologismul *caniculă* este folosit pleonastic în formulele *ferbințelile caniculei* și *arșița caniculei*. Termenii *termometru* și *barometru* sunt glosați prin calcurile *caldómesor* și *greómesor*. Tot un calc (după franceză) este și *arc în ceriu* „curcubeu”. Se observă fluctuații între genuri: *meteor* s.m. – *meteoră* s.f.

Totodată, limbajul meteorologic al vremii cuprinde și forme populare: *omăt*, (cer) *schimbăcios*, *mestecat*, *ningător*, *plouos*, *pâclos* sau regionale: *vicol* „viscol”, *văjilie*, *curcubău*, (furtună) *nioasă*, *nour*, *nouros*, *rumpere de nouri*. Termenul *inundație* este redat prin perifriza *revărsarea apelor*, iar *ploaie torențială* prin *repede ploae*.

Semnalăm sinonimia *fenomen* – *arătare*, *auroră boreală* – *luoare boreală*, *turbilon* – *vârtej*, *vârtej de vânt* – *volbură*, *uragan* – *orcan* – *furtună*, *meteorologhie* – *minirea timpului*, *meteor luminos* – *luoare zodiacală*, *vifor* – *vicol*, (cer) *neguros* – *pâclos* – *tulbure*.

Prin urmare, am putea afirma că în spațiul românesc, în perioada a doua a epocii moderne (1830–1860), se poate vorbi deja despre *nuclee de termeni* (Flaișer 2011: 13) (chiar dacă sunt prezenți mulți termeni populari și regionali), reprezentând *in nuce* limbajul meteorologic.

BIBLIOGRAFIE

Andriescu 1979 = Alexandru Andriescu, *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, Editura Junimea.

Flaișer 2011 = Mariana Flaișer, *Introducere în terminologia medicală românească*, Iași, Editura Alfa.

Hodoș, Sadi Ionescu 1913 = Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești*, București, Socec.

Ursu 1963 = N.A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică.

Surse

AR = „Albina românească” (1829 – 1849).

LT = „Lumină pentru toți” (1885 – 1894).

METEOROLOGICAL TERMS IN THE 19TH CENTURY’S ROMANIAN PRESS MEDIA

ABSTRACT

In the first Romanian periodic publications, we can notice the appearance along with the explanation of many new terms, which spread elementary scientific knowledge in various fields. The terms were explained in the articles or in undernotes. This way the editors made sure to fulfill the needs of the readers who had difficulty understanding some articles. The paper will list a series of meteorological terms (popular and scientific) running in some periodic Romanian publications from the nineteenth century.

Keywords: *periodic publications, term, meteorological terminology, broadcasting terms, adaptation.*